

Protestantizem v Središču in okolici

Prebivalstvo v slovenskem prostoru je do sredine 16. stoletja izoblikovalo jezik, ki se je obranjal, prenašal in razvijal le v ustni obliki. Izum tiskarskega stroja v 15. stoletju ni imel vpliva na tukajšnje prebivalstvo, šele objava Lutrovih 95 tez leta 1517 je vplivala na tiskanje knjig v slovenskem jeziku. Protestantizem se je kot nova oblika krščanske veroizpovedi rodil v Luthrovih zahtevah po reformi v Katoliški cerkvi in se razširil med pristaši nemškega plemstva, posledično pa tudi med slovensko govoreče prebivalce. Tudi velik del prebivalstva na središkem in ormoškem območju je prišel pod vpliv protestantizma.

Težnja protestantskega gibanja po cerkvenih reformah je obsegala boj proti prodaji odpustkov, napad na cerkveno hierarhijo, dostopnost verskih besedil preprostim ljudem v njihovem jeziku ... Z izumom tiskarskega stroja so se protestantski duhovniki lotili prevodov in tiskanja krščanskih del v domačem jeziku. Primož Trubar je leta 1550 napisal Katekizem in Abecednik in s tem obranil slovenski jezik, ga ubesedil in povzdignil v knjižni jezik.

Ključne besede

Reformacija, protestantizem, Martin Luter, Primož Trubar, Ormož, Središče, Sekelj (Sekelji, Szekely), luteranci, kalvinci, kalvinizem

Uvod

Ob koncu meseca oktobra praznujemo dan reformacije. 31. oktobra 1517 je nemški duhovnik Martin Luther na vrata wittenberške cerkve obesil 95 tez z zahtevami po prenovi Katoliške cerkve. Papež je zagrozil Luthru z izobčenjem iz cerkve, vendar je ta ostal neomajen v prepričanju in se svojim zahtevam ni odrekal. V njih je zahteval preprosto cerkev in približanje bogoslužja ljudem, zaradi česar bi se moralo to izvajati v domačem jeziku. Ker je večina takratnega prebivalstva živela na podeželju in bila nepismena, jim je bilo približati vero v latinskem jeziku težje.² Luther se je dotaknil tudi vprašanja prodajanja odpustkov. Menil je, da verniki ne potrebujejo papeža, da bi se približali Bogu in da ni

potrebe po čaščenju svetnikov in relikvij. Sveto pismo bi bilo treba prevesti v materin jezik in omogočiti ljudem, da ga lahko sami berejo.³

Kmalu je val reformacije zajel tudi slovenske kraje. Primož Trubar je okoli leta 1535 prišel za pridigarja v cerkev sv. Nikolaja v Ljubljani in postal najvidnejši pristaš nove verske miselnosti. Pod njegovim vplivom se je povečalo število novih, protestantskemu gibanju naklonjenih duhovnikov. Gibanje se je širilo v slovenska mesta, trge in na podeželja, kjer so se med njegovimi nasprotniki širile prijave in pritožbe zaradi širjenja krivovernih protestantskih nauk.⁴ Zahteva narodov po prevodih verskih knjig v jezike katolikov je pomembno vplivala na razvoj književnosti v ljudskih jezikih, med njimi tudi na slovenske. Trubar je napisal prvi knjigi v slovenskem jeziku – *Abecednik in Katekizem*, ki sta bili natisnjeni leta 1550 v nemškem mestu Tübingen.⁵

Naše dežele so bile v stiku z nemškimi, zato je dobilo protestantsko gibanje svoje pristaše tudi na Štajerskem. Mnogi sinovi štajerskih plemičev in meščanov so študirali na nemških visokih šolah, pa tudi tukajšnji rokodelci in trgovci so potovali v nemške dežele in prihajali v stik z žarišči reformacije. Novi nauk so v naše kraje prinesli tudi posamezni priseljenci. V 16. stoletju je samo v Tübingenu študiralo okoli 300 mladih Kranjcev, Štajercev, Korošcev in Goričanov, ki so se po vrnitvi naselili po gradovih in mestih ter širili nove verske ideje.⁶ Nekateri izmed njih so kasneje postali protestantski duhovniki – predikanti. Novo gibanje, ki se je na našem območju hitro širilo, je v začetku predstavljalo odpor proti takratnim nevzdržnim razmeram in zlorabam v Katoliški cerkvi. Sprva je reformacija prevladala v mestu. Naraščalo je nezadovoljstvo s tedanjimi cerkvenimi razmerami. Plemstvo je na svojih stanovskih zasedanjih očitalo duhovščini lahkoživost in grabežljivost ter postopoma postalo nosilec in oporišče reformacije v deželi.⁷

Na podeželju se je reformacija širila počasneje.

1 Nevenka Korpič, kustosinja etnologinja, Pokrajinski muzej Ptuj - Ormož.

2 Štih, Simoniti, 2010, str. 234.

3 Prav tam.

4 Prav tam, str. 239.

5 Prav tam, str. 240.

6 Prav tam, str. 238.

7 Prav tam, str. 240.

Protestantske ideje so se pojavile prav tako v okviru stare cerkvene organizacije, neredko s pomočjo duhovnikov, postavljenih na župnije z dovoljenjem škofijskih oblasti, tako so se k novemu gibanju usmerili sami. Na državnem zboru v Augsburgu leta 1555 je prišlo do sklenitve miru med katoličani in protestanti.⁸ Takrat je bila luteranska veroizpoved priznana za enakopravno, vendar je bilo sprejeto načelo: »*Cuius regio, eius religio*« – Čigar zemlja, tega vera.⁹ O verski pripadnosti so odločali deželni knezi, ki so imeli na svojem ozemlju pravico izvajati reformacijo (*ius reformandi*). Med njimi so bili tudi katoličani pod vladarjevim nadzorom. Podložniki so morali sprejeti vero svojih zemljiških gospodov, če pa tega niso želeli, so se lahko izselili (*ius emigrandi*). Zemljiški gospod, ki je sprejel protestantsko vero, je kot patronatski lastnik župnije na svojem ozemlju tedanjemu katoliškemu duhovniku dal možnost, da prestopi ali ga je odslovil, v cerkev pa je postavil protestantskega pridigarja.¹⁰ Ljudje so se seveda morali podrediti volji svojega zemljiškega gospoda in so namesto katoliškega bogoslužja odslej prisostvovali protestantskemu.

Tako so se začeli prvi poskusi rekatolizacije. Stanovi Štajerske, Koroške in Kranjske so sredi petdesetih let prestopili iz prikrite protestantske države v odkrit protestantizem. Stanovi na Štajerskem so leta 1572 celo pridobili od nadvojvode Karla versko koncesijo zaradi turških groženj, saj je bila pomoč stanov pri obrambi še kako potrebna. Hkrati pa je nadvojvoda poklical v deželo jezuite, ki so leta 1573 v Gradcu odprli kolegij, iz katerega je potem leta 1585 nastala univerza.¹¹

Ormoško območje v obdobju reformacije

Ormoško območje, t. j. ozemlje ormoškega deželnega sodišča, je ostalo vse do leta 1489 salzburško, v fevdnem smislu celo do leta 1803.¹² V njem so imeli glavno besedo ptujski gospodje in nemški viteški red. Ormož je veljal za štajerski, Središče pa celo nekaj časa za madžarski fevd. V nasprotju s fevdalno je bila cerkvena organizacija

enotnejša. Na tem ozemlju je gospodarila velikonedeljska pražupnija, iz katere so se do konca 15. stoletja izločili vikariati v Ormožu, Miklavžu, Središču in do sredine 16. stoletja postali vikariatne župnije.¹³ Tri urbane naselbine na tem območju, Velika Nedelja, Ormož in Središče, so nastale vzdolž prometne osi ter opravljale različne naloge. Velika Nedelja je ostala cerkveno središče kot sedež pražupnije in komenda nemškega viteškega reda, Ormož je postal mestna naselbina, sedež velikega gospostva in prevzel vlogo gospodarskega centra, Središče pa je bilo vedno antipod¹⁴ – nasprotje Nedeliš a kot pomembna obmejna in tržna postojanka.¹⁵ Središka cerkev je spadala pod velikonedeljsko, zato je tudi patronat nad njo prešel na križnike. Kazala se je sicer težnja graščakov, da bi središko cerkev odtegnili oblasti križnikov ter patronat prevzeli nase, vendar njihova težnja ni uspela. Leta 1549 so bile vse zahteve graščakov zavrjene in križnikom so bile potrjene vse pravice. Konec 16. stoletja je nastala razprtija med nemškim redom in sekovskim škofom kot vikarjem solnograškega nadškofa zaradi vizitacije križniških župnij. Ti prepri so se vlekli skoraj celo 17. stoletje.¹⁶ Zato je leta 1528 nadvojvoda Ferdinand, po dogovoru s solnograškim nadškofom in ljubljanskim škofom Krištofom Ravbarjem, ki je bil takrat tudi upravnik sekovske škofije, poslal v svoje habsburške dedne dežele posebno mešano državno cerkveno komisijo. Ta naj bi z ogledi na terenu in vizitacijo ugotovila, v kolikšni meri je protestantizem že razširjen med prebivalstvom v njegovih deželah in kakšno je versko stanje. Na Štajerskem se je komisija mudila le v večjih krajih, v Radgoni, Mariboru in Ptujju, kamor so bili poklicani duhovniki in predstavniki prebivalstva iz vseh sosednjih župnij.¹⁷

Duhovniki in drugi zastopniki iz Velike Nedelje, Ormoža, Sv. Miklavža in Središča so bili poklicani 4. julija 1528 pred komisijo v Radgono. Iz Središča se je srečanja udeležilo šest oseb: takratni kaplan Gašpar Ameiser (Mravljak), župan Krištof, cerkvena ključarja Miklavž

8 Prav tam, str. 237.

9 Prav tam.

10 Bukovec, 2010.

Dostopno na: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=14211&lang=slv> [10. 11. 2022].

11 Štih, Simoniti, 2010, str. 242.

12 Kovačič, 1910, str. 177.

13 SSKJ: Vikariat: skupina vernikov, ki ima stalnega duhovnika in je podrejena župniji.

14 Antipod – nasprotje.

15 Curk, 1983, str. 62.

16 Kovačič, 1910, str. 177.

17 Prav tam, str. 175.

in Filip ter še dva župljana. Komisija je ugotovila, da so vsi rimokatoliške vere, pripombe je imela le proti velikonedeljskemu duhovniku.¹⁸ Ob koncu 16. stoletja so se začele razmere na tem območju spreminjati, saj se je protestantizem razširil tudi v Središču. Njegova pristaša sta bila Mihael Sekelj iz Ormoža in Jurij Zrinjski iz Medžimurja.¹⁹

Avtor najstarejše znane upodobitve Ormoža je avstrijski topograf in kartograf Georg Matthäus Vischer (1628–1696). V ospredju sta župna cerkev in frančiškanski samostan, zadaj se vidi del zgradbe ormoškega gradu. G. M. Vischer, *Topographia Ducatus Stiriae*, Graz, 1681. Friedau – Ormož, slika 089.

Veduta Ormoža, izrez iz ledinske karte ormoške gosposčine. Matija Eissel, kolorirana risba, 1801.

Januarja, leta 1556, se je baron Lukež (tudi Luka, Lukas) Sekelj kot zastopnik deželnih stanov s Štajerske udeležil deželnega zbora na Dunaju, ki ga je sklical cesar. Udeležil se ga je kljub temu, da se v verskih zadevah z deželnimi stanovni, ki so bili že pod vplivom protestantizma in luteranstva in so hoteli »deželo odtujiti katoliški veri«, ni strinjal. Zvest »veri svojega blagega očeta« se je Lukež

z vso odločnostjo potegoval za njene pravice brez ozira na to, ali se s tem večinoma luteranskim deželnim stanovom zameri ali ne. Zelo ga je žalostilo, da sta njegova sina prišla na Ogrskem pod vpliv kalvinizma in ga nato na slovenskem Štajerskem med prosto ljudstvo »sejala«.²⁰ Lukež Sekelj je imel s prvo ženo Katrino Meinburško²¹ tri otroke: Katarino, Heleno in Jakoba, z drugo Katarino, pl. Inmbresi, pa sina Mihaela. Leta 1578 so si dediči razdelili njegovo zapuščino. Leta 1574 je baron Lukež Sekelj umrl; veljal je za uglednega, premožnega in do smrti zapriseženega katoličana.²² Po njegovi smrti so v večini vsi njegovi otroci in vnuki postali kalvinci in luterani.²³ Najprej sta se sinova Jakob in Mihael na Ogrskem seznanila z novo vero in postala strastna privrženca kalvinizma in protestantizma. Lukežev starejši sin Jakob, rojen leta 1530, je spremljal očeta kot vojaški častnik po Slavoniji in Ogrskem, kjer se je navzel kalvinizma ter postal »strasten krivoverec«.²⁴ Leta 1560 se je oženil z luteransko baronico Zofijo Herberstein in od očeta dobil gradove Borl, Zavrč, Viltuš nad Mariborom in gosposčino pri Sv. Vidu nižje Ptuja. Ker je imel patronsko pravico nad župnijo, je od leta 1565 nastavljal za vikarje samo ogrske kalvince, ki so za silo govorili hrvaško in so s katoliškim prebivalstvom ravnali kruto. Zato se je bilo »ves čas bati krvave vstaje«.²⁵ Mlajši sin Mihael, iz drugega zakona Luke Sekelja se je rodil leta 1540. Po očetovi smrti je podedoval gradove Krapino, Ormož in Središče. V povezavi s svojim sosedom Jurijem Zrinjskim, gospodarjem Medžimurja, je v Ormožu in Središču širil ter podpiral novo vero med podložniki na svojih posestvih.²⁶ Tako kot brat Jakob je bil tudi Mihael strasten privrženec kalvinizma. Ob ogrski meji so se močno razširili kalvinci, ki na Štajerskem niso bili priznani.²⁷ V Središču je bilo leta 1621 samo 150 katoličanov.²⁸

Jurij Zrinjski je bil sin slavnega sigetskega junaka

18 Prav tam, str. 175.

19 Prav tam, str. 176.

20 Slekovec, 1893, str. 38.

21 Umrla leta 1538. Priženil je precej denarja in nekatere graščine na Ogrskem in Hrvaškem. Z drugo ženo je dobil Krapino. Slekovec, 1893, str. 32.

22 Slekovec, 1893, str. 33.

23 Prav tam, str. 40.

24 Prav tam, str. 41.

25 Prav tam, str. 41.

26 Jurij Zrinjski (1549–1603), sin Nikolaja Zrinjskega, je bil pristaš protestantizma. V času reformacije sta bila enaka tudi njegova sinova Nikolaj in Jurij V (1589–1662), vendar ju je škof Pazman uspel vrniti med katolike. Slednji je bil od 1622 do 1626 hrvaški ban. Buh, 2010.

Dostopno na: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=19169&lang=slv> [8. 11. 2022].

27 Kovačič, Voglar, 2012, str. 254.

Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-VTOJCAEP/b8fb723e-190a-43fa-adee-ee2fb410018a/PDF> [7. 11. 2022].

28 Slekovec, 1893, str. 43.

Nikolaja Zrinjskega, ki je imel v drugem zakonu za ženo protestantko Evo Rosenberg s Češkega in je bil tudi sam naklonjen novi veri. Veliko se je družil z zaščitnikom in založnikom slovenskih protestantskih knjig Ivanom Ungnadom baronom Sovneškim. Vendar se Nikolaj ni odpovedal katoliški veri, pač pa je sin Jurij Zrinjski leta 1570 pristal na protestantizem in začel kruto preganjati katoličane. Tega leta je tudi v Nedeliš u ustanovil tiskarno,²⁹ kjer so tiskali protestantske knjige v hrvaškem

jeziku (širile so se po Medžimurju, na območje Središča, Ormoža in Ljutomera). Med središkimi luterani in kalvinci so verjetno delovali tudi medžimurski duhovniki. Posebej ob sejnih in cerkvenih shodih so posamezni agitatorji širili luteranske knjige. Pogosto so ti brali odlomke iz knjig, saj je prebivalstvo znalo zelo slabo brati. Eno od bistvenih načel vsake protestantske »narodne« cerkvene skupnosti je bilo, da vernike Bog nagovarja v njihovem jeziku (prevod celega Svetega pisma je bil zato najvišji cilj protestantskega delovanja). Temu so sledili od samega začetka tudi slovenski protestanti, načrt pa je uresničil Jurij Dalmatin (1547–1589). Leta 1595 se je Mihael Sekelj mudil v Krapini in 20. marca potrdil Središčanom vse svoboščine, ki jim jih je podelil 14. marca 1494 že njegov ded Jakob. Mihael Sekelj je umrl leta 1603.³⁰ Zadnji Sekelj na slovenskem Štajerskem je bil Franc Žiga Sekelj (umrl leta 1645); z njim je družina Sekeljev tam izumrla.³¹

Medtem ko je imelo novo versko gibanje ob ogrsko-štajerski meji zaščitnika v Mihaelu Seklju in Juriju Zrinjskem, pa je bilo katolištvo v rokah nemškega viteškega reda. Ta je bil v tem času precej v razsulu, bil je tudi zelo zadolžen, saj so se nemški vitezi prepustili razkošnemu in razuzdanemu življenju. Zelo slab vzgled jim je dajal veliki mojster Albreht, mejni grof brandenburški iz hiše Hohenzollern, ki ga je Luter leta 1525 povabil v novo gibanje. Mojster se je odpovedal redovnim obljubam in se poročil.³³ Protestantizmu se je pod njegovim vplivom pridružilo več vitezov.³⁴ Na našem območju vitezi sicer niso opustili katoliške vere, so pa bili njegovi pristaši in prispevali k širjenju protestantizma v okolici velikonedeljske komende (zato sta razširila luteranstvo in kalvinizem). Leta 1572 so deželni stanovi razdelili deželo v večja okrožja ali četrtneje (viertle) in za

Naslovnica knjige o družini Sekelj.³²

29 Dostopno na: https://sl.wikisource.org/wiki/Trubarjev_zbornik [8. 11. 2022].

30 Slekovec, 1893, str.50

31 Slekovec, 1893, str.49.

32 Dostopno na: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-QSZ0V0FS> [14. 11. 2022].

33 Kovačič, 1910, str. 177.

34 Vojaška moč nemškega viteškega reda je bila zlomljena leta 1410 v bitki pri Tannenbergu, v kateri je zmagala združena poljska in litovska vojska. Temu porazu so sledile velike izgube ozemlja, tudi Prusije. Leta 1525 je veliki mojster Albreht, grof brandenburški, z večino redovnih sobratov prestopil v protestantizem in si prilastil redovno kneževino, ki se je sekularizirala in preoblikovala v posvetno vojvodino, odvisno od Poljske. Sčasoma je red, v katerem se je začel notranji razkroj, v nemškem cesarstvu izgubil vse redovno premoženje. Proti njemu je ostro nastopila tudi meščanska francoska revolucija, med katero je izgubljal svoja posestva ne le v Franciji, ampak tudi v drugih evropskih deželah, dokler ni Napoleon leta 1809 ukinil redovne države v vseh odvisnih državah renške zveze. Nemški viteški red je preživel le v Avstriji, kjer so ga vzeli v zaščito Habsburžani, saj je opravljal pomembno karitativno poslanstvo. Tu je bila redovna ustanova spet vzpostavljena leta 1834 z odlokom cesarja Franca I., ki je določil, da je red duhovna, neposredno cesarju podrejena ustanova, mesto velikega mojstra pa je pridržano za enega od nadvojvod habsburške hiše. Obnova reda je bila slovesno razglašena leta 1840. Dostopno na: http://krizniski-red.si/nastanek_in_razvoj_krizniskega_reda.html [8. 11. 2022].

vsako okrožje določili pastorja.³⁵ Nadvojvoda Ferdinand in škof Martin Brenner sta s svojimi posegi naredila konec delovanju luteranskih predikantov in tudi oblastnosti graščakov, ki so svoje podložnike silili v protestantizem.³⁶ Na osnovi mirovne pogodbe, sklenjene v Bruku na Muri leta 1578, so štajerski deželni stanovi dobili sprva pravico do luteranske ausburške veroizpovedi, druge verske smeri na Štajerskem niso bile dovoljene.³⁷ Zato je tudi ormoški graščak Mihael Sekelj moral biti luteran in ne kalvinist.

To je bilo zelo razširjeno posebej na Ogrskem, zato je razumljivo, da se je razširilo tudi preko meja, zlasti v Središče. Mihael Sekelj in Jurij Zrinjski sta kalvinizem vsaj posredno podpirala iz sovraštva do katoliške vere.³⁸ Tako je središko župnijo in trg popolnoma prevzelo kalvinizem. Ohranjen je podatek, da je ob koncu 16. stoletja v Središču bilo 50 katoličanov, vsi drugi so bili kalvinci.³⁹ Zaradi množice kalvincev zaročencev posledično ni bilo mogoče oklicati v cerkvi.⁴⁰ Duhovniki, ki jih je po tukajšnjih cerkvah nastavljal nemški viteški red, se niso držali katoliških načel (škof je bil privrženec protestantizma).⁴¹

Zaradi mirovne pogodbe v Bruku na Muri leta 1578 so štajerski deželni stanovi dobili pravico le do luteranske ausburške veroizpovedi, druge ločine in verske smeri na Štajerskem niso bile dovoljene.⁴² Zato je ormoški graščak Sekelj vsaj na zunaj moral biti luteran in ne kalvinec.

S postopnim urejanjem zadev znotraj viteškega reda je začela tudi nova vera usihati med tukajšnjimi prebivalci. Notranjeavstrijski nadvojvoda Ferdinand Habsburški je 13. 9. 1598 ukazal, da morajo vsi pridigarji, vodstvo cerkve in šole v vseh deželnoknežjih mestih in trgih v štirinajstih dneh zapustiti svoja mesta in deželo. V svojih deželah je postopoma ponovno uveljavil izključno katoliško vero in s tem dobil v svoje roke tudi vso politično oblast. Karel IV. je začel načrt izvajati takoj. Pri tem mu je bil v pomoč škof Brenner, ki si je še posebej prizadeval za

prenovo verskega življenja in ureditev zadev v katoliški cerkvi.⁴³ Z nastavitvijo katoliških duhovnikov je prišlo do izrinjenja protestantizma, najprej na podeželju, kasneje pa tudi v mestih. V manjših mestih in trgih deželni knez ni več potrjeval mestnih svetnikov, če prej niso prisegli, da so katoliki. Odstavljal je protestantske mestne sodnike (Radgona, Ptuj, Radovljica, Kranj). Prenehale so nastavitve protestantskih predikantov na katoliških župnijah. Hkrati se je prenehalo prilaščanje zemljišč katoliške cerkve. Karlu, ki je z dvora in osrednjih vladnih uradov odstranil vse protestante in jih nadomestil s katoliki, so najtrdnejšo oporo nudili jezuiti.

Odločilni trenutek je bila dodelitev šol in cerkvenih zadev jezuitom, ki so bili duhovni nosilci protireformacije. Jezuiti so bili dodobra psihološko pripravljene in izšolani za pedagoški poklic, zato so skozi poučevanje našli stik z mladino.⁴⁴ Protestantsko plemstvo je lahko svoj položaj obdržalo do leta 1628, nato so morali emigrirati. Na Spodnjem Štajerskem je (protireformacijska) komisija začela svoje delo v Radgoni, kamor je prišla ponoči 17. decembra 1599 v gosti zimski megli.⁴⁵

Mihael Sekelj je v času svojega gospodarjenja zabredel v ogromne dolgove. Ormož in Središče je leta 1598 prodal Juriju Rupertu Herbersteinu, ta pa že leta 1604 baronu Petteju, ki je bil katoličan. S tem sta kalvinizem in protestantizem izgubila močno oporo v oblasteh.⁴⁶ Leta 1613 se je v katoliško vero spreobrnil tudi Jurij Zrinjski mlajši, sin Jurija Zrinjskega, ki je umrl kot protestant. S tem je tudi v Medžimurju prenehalo protestantsko gibanje. Zrinjski je odslovil luteranske duhovnike in po medžimurskih župnijah nastavljal katoliške duhovnike. Podatkov, da bi ormoški graščak imel svojega duhovnika, ni ohranjenih, središki cerkvi pa ga ni mogel vsiliti, ker je bila ta pod patronatom nemškega reda.⁴⁷

V Središču je sredi 17. stoletja prenehala pritisk ormoške graščine in nagovarjanje medžimurske strani k prote-

35 Štih, Simoniti, 2010, str. 242.

36 Kovačič, 1910, str. 179.

37 Kovačič, 1910, str. 178.

38 Štih, Simoniti, 2010, str. 250.

39 Leta 1621 je bilo v središki župniji samo 160 katoličanov. Posledično se ni bilo mogoče oklicati v cerkvi zaradi množice kalvincev. Slekovec, 1902, str. 20.

40 Kovačič, 1908, str. 109.

41 Kovačič, 1910, str. 178.

42 Prav tam.

43 Prav tam, str. 179.

44 Štih, Simoniti, 2010, str. 257.

45 Kovačič, Voglar, 2012, str. 257.

Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-VTOJCAEP/b8fb723e-190a-43fa-adee-ee2fb410018a/PDF> [7. 11. 2022].

46 Kovačič, 1908.

47 Kovačič, 1910, str. 178.

stantizmu, zato je prišlo do obnovitve katoliške vere med Središčani. V omenjenem obdobju je prišlo pri Sv. Miklavžu in v Središču do oblikovanja samostojnih župnij, združenih z nemškimi redom. Rezultat reformacije katoliške cerkve je bila leta 1649 ustanovitev jezuitskega zavoda oz. kasneje gimnazije v Varaždinu. Tukaj se je v kasnejših letih šolalo veliko dijakov iz ormoškega in središkega območja.⁴⁸ Z obnovitvijo razmer v katoliški cerkvi so se tudi verske razmere na širšem ormoškem območju umirile.

Povzetek

Prispevek obravnava pojav reformacije na širšem ormoškem območju. Gibanje ni imelo le samosvojega razvoja, pomembnega za tukajšnje prebivalstvo, ampak je imelo zaradi intenzivnih stikov ormoškega graščaka Mihaela Sekelija z Jurijem Zrinjskim tudi poseben vpliv na protestantizem v Medžimurju. Pojav reformacije moramo razumeti kot enega izmed pomembnih obdobij v verskem življenju tukajšnjega plemstva in podeželskega prebivalstva, kar je pomembno vplivalo na razvoj treh urbanih naselbin na tem območju, Velike Nedelje, Ormoža in Središča. Prispevek tako odgovarja na vprašanja, kdo so bili nosilci reformacijskega gibanja na območju Ormoža in Središča, vpliv tukajšnje plemiške družine Sekelijev, omenja obisk protireformacijskih komisij ter ponoven vzpon katoliških duhovnikov in križniškega reda. Prispevek zajema časovni okvir med prvimi omembami protestantizma leta 1517 in začetkom 17. stoletja, ko je prišlo do obnovitve razmer v Katoliški cerkvi in so se tudi verske razmere na širšem ormoškem območju uredile.

Literatura

- Jože Curk, *Razvoj urbanih naselbin na območju Občine Ormož*. V: Ormož skozi stoletja II (ur. Peter Klasinc), Skupščina Občine Ormož, 1983.
- Prof. Fr. Kovačič, *Protestantizem v Središču*. V: Trg Središče, Maribor, 1910.
- Matej Slekovec, *Kapela žalostne Matere božje v Središču in njen častni venec: spomenica na zlato mašo dveh srediških rojakov leta 1902*, lastna založba, Maribor, 1902.
- Peter Štih in Vasko Simoniti, *Na stičišču svetov: slovenska zgodovina od prazgodovinskih kultur do konca 18. stoletja*, Ljubljana, Modrijan, 2010.
- M. Slekovec, *Sekelji, Rodoslovna in živopisna razprava*, Ljubljana, 1893.

Spletni viri

- Franc Kovačič, Dušan Voglar, *O oporiščih reformacije na Štajerskem*, str. 252–260, V: *Stati inu obstatu*, številka 15/16, 2012. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-VTOJCAEP/b8fb723e-190a-43fa-adee-ee2fb410018a/PDF> [7. 11. 2022].
- Natalija Bukovec, *Znanstveno delo Franca Šebjanica o reformaciji in protireformaciji v Prekmurju*. Diplomsko delo, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, 2010. Dostopno na: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=14211&lang=slv> [10. 11. 2022].
- Nina Buh, *Vzroki in posledice protihabsburške zarote*. Diplomsko delo, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, 2010. Dostopno na: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=19169&lang=slv> [8. 11. 2022].
- Vinko Rajšp, *Čarovniški procesi na Slovenskem*. V: *Zgodovinski časopis*, letnik 42, št. 3, 1988, str. 389–397. Dostopno na: <https://zgodovinskicasopis.si/zc/article/view/1666/1978> [12. 11. 2022].
- Fr. Kovačič, *Protestantizem v Istočni Štajerski in Medžimurju*. V: *Trubarjev zbornik Matice Slovenske*, 1908, str. 94–121. Dostopno na: https://sl.wikisource.org/wiki/Trubarjev_zbornik, [8. 11. 2022].
- *Nastanek in razvoj križniškega reda*. Dostopno na: http://krizniski-red.si/nastanek_in_razvoj_krizniskega_reda.html [8. 11. 2022].

48 Kovačič, 1910, str. 180.

49 Rajšp, 1988, str. 389–397.

Dostopno na: <https://zgodovinskicasopis.si/zc/article/view/1666/1978> [12. 11. 2022].

V drugi polovici 17. stoletja je na slovenskem ozemlju potekalo obsežno preganjanje čarovnic (in čarovnikov), ki je po svoji intenzivnosti prekašalo tako predhodno obdobje v 16. stoletju in v prvi polovici 17., kot tudi čas po letu 1700. Na Štajerskem so bila glavna žarišča čarovniških procesov v vinorodnih okoliših Slovenskih goric in Haloz. Posebno množični so bili procesi pred sodišči v Ormožu, na Ptuju, v Ljutomeru, Mariboru, Radgoni in v Hrastovcu.⁴⁹